

LABORATUVAR GÜVENLİĞİ

Prof.Dr. Elif Özerol
İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi
Tıbbi Biyokimya Anabilim Dalı

Laboratuvar güvenliği için temel unsurlar:

- 1. Resmi bir **güvenlik programı** olmalıdır.
- 2. **Kimyasal hijyen, Kanla bulaşan patojenlerle karşılaşma, Tüberküloz kontrol ve Ergonomi** alanlarında mevcut plan ve programları olmalıdır.
- 3. **Biyolojik, Kimyasal, Yangın ve Elektrik tehlikeleri** ile mücadele edecek olan personelin açık kimliklerini ve alınacak önlemleri tanımlanmış olmalıdır.
- 4. **Tehlikeli** ve uygun **güvenlik alanlarının** tanımlanması da önemlidir.

**Güvenlik
herkesin
sorumluluğudur**

Laboratuvar güvenliği programının ayrılmaz bir parçası güvenlik konularında tüm laboratuvar çalışanlarına **eğitim** ve **motivasyon** verilmesidir

GÜVENLİK PROGRAMI

- Laboratuvar **güvenlik standartları**;
  - ✓ Kimyasalların uygun etiketlenmesi,
  - ✓ Yangın söndürücülerinin yerleri ve türleri,
  - ✓ Çeker ocakların çalışır durumda olması,
    - ✓ her klinik kimya laboratuvarı için bir zorunluluktur
  - ✓ Elektrikli cihazların doğru topraklanması,
  - ✓ Ergonomik konular ve
  - ✓ Her hasta örneğinin ve biyolojik tehlikeli materyallerin uygun taşınmasının sağlanması.

Kişisel Koruyucu Ekipman (KKE)

Koruyucu maske

a

b

c

Yüz ve göz koruyucular
a-koruyucu gözlük,
b-tam koruyucu gözlük(dalgıç tipi),
c-yüz siperi

1

2

4

3

Düşük ısıda çalışmaya uygun kriyojenik eldiven

Yüksek ısıya uygun eldiven

www.laboratuvar.saglik.gov.tr

Lateks eldiven

Nitril eldiven

Butil eldiven

Neopren eldiven

Vinil (PVC) eldiven

KLİNİK LABORATUVAR PLANLARI

-Kimyasal Hijyen Planı (KHP)-

- Her laboratuvarın **yıllık** olarak **güncellenen kimyasal envanteri (takibi ve kayıtlı)** olmalıdır. Envanter;
  - Yeni ve eski kimyasalların ayırt edilmesi
  - Son kullanma tarihinin takibi
  - Kullanım hızının belirlenmesi
  - Kritik stok miktarının belirlenmesi
  - Saklama koşullarının ve stoklama için alan miktarının belirlenmesi
  - Risk ve korunma yöntemlerinin belirlenmesini sağlamaktadır.
- Envanterde (Defter yada bilgisayar);
  - Adı, formülü, CAS no, Lot no, Hacmi, Tehlike sınıfı, Saklama koşulları, saklama yeri

-Kimyasal Hijyen Planı (KHP)-

- **MSDS** (*Material Safety Data Sheet*)’de kimyasal maddenin
  - Adı,
  - konsantrasyonu ,
  - kaynama noktası,
  - buhar basıncı,
  - yoğunluğu,
  - “görünüm ve koku”
- Kimyasal maddenin tehlike durumu ile ilgili bilgiler ise MSDS’de ayrıntılı olarak verilmelidir;
  - bu bilgiler maddenin **yanma** ve **patlaması**,
  - **sağlığa** olan etkileri,
  - izin verilen **etkilenme** sınırı değerleri (**TLV**),
  - **toksik** olma sınırı değerleri
- **ilk yardım** olarak yapılacak işlemleri ve
- **korunma önlemleri** gibi bilgileri de içerir

KLİNİK LABORATUVAR PLANLARI

TIBBİ ATIKLAR
Enfeksiyöz atıklar **kırmızı**
renkli torbalarda biriktirilir.

- **-Maruziyet Kontrol Planı-**
  - Kan kaynaklı patojenler ve tıbbi atıklar
- **-Tüberküloz Kontrol Planı-**
  - Patoloji ve Mikrobiyolojide özellikle önemli
  - **Biyokimya** lab'da da **tüberküloz** hastalarının numunelerine **maruziyet riski vardır.**

- **-Pandemi Planı-**
  - Sağlık personelinin **virüsle karşılaşma riski yüksektir.** Bu nedenle;
    - enfeksiyon kontrolünü sağlamak amacıyla,
    - tüm bireylere **koruyucu eğitim** verilmelidir.

Kimyasallar için tehlike sınıfları

1 – Patlayıcılar

4 – Alevlenebilen Katılar

7 – Radyoaktif Materyaller

2 – Sıkıştırılmış Gazlar

5 – Oksitlenebilen Materyaller

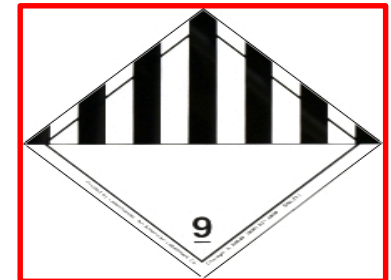
8 – Koroziv Materyaller

3 – Alevlenebilen Sıvılar

6 – Toksik Materyaller

9 – Çeşitli Tehlikeli Ürünler

Kaza riskinin tanımlanması

- 2002'de U.S. Taşımacılık Birimi (DOT, Department of Transportation),
  - bulaşıcı tehlikeli madde taşınması için standart kurallar yayınladı.
- Uyarıcı etiketler
  - taşınmaları sırasında kimyasal tehlikenin cinsini gösterir.
- DOT etiketleri
  - elmas (baklava dilimi) biçimindedir ve
  - bu etiketin alt köşesindeki rakam **(1-9) tehlike düzeyini** gösterir.
- Tehlike cinsi;
  - **renklerle** kodlanır ve **resimlerle** tanımlanır
  - etiket üzerinde **tehlikeli maddenin kimliğini** tanımlayan önemli açıklayıcı bilgiler verilmektedir.

NFPA ETİKETLERİ

- Tehlikeli bir maddeyi nasıl tanımlayacağımızı bilmemiz çok önemlidir.
- Her ürünün üzerinde;
  - **İçerdiği maddeler ,riskleri ve önleyici tedbirleri** anlatan bir etiket olması uluslar arası düzenlemelerle zorunlu hale getirilmiştir.
- Etiket üzerinde
  - **kimyasalın içeriği, üretici firma adı, kimyasal tehlike işaretleri** yanında **R ve S kodları**
- MSDS'nin üzerinde **NFPA etiketi** bulunur
  - Acil durumda alınması gereken önlemler

SAĞLIK TEHLİKESİ

- 4- Öldürücü
- 3- Çok tehlikeli
- 2- Tehlikeli
- 1- Az da olsa tehlike var

YANGIN TEHLİKESİ

Parlama noktası

- 4- $<22.8^{\circ}\text{C}$
- 3- $<37.8^{\circ}\text{C}$
- 2- $>37.8^{\circ}\text{C} - <93.3^{\circ}\text{C}$
- 1- $>93.3^{\circ}\text{C}$
- 0- yanmaz

www.laboratuvar.saglik.gov.tr

SPESİFİK TEHLİKE

Oksitleyici (OX)
Asit (ACID)
Alkali (ALK)
Koroziv (CORR)
Su kullanılmaz (Use NO WATER)
Radyoaktif

REAKTİVİTE

- 4- Patlayabilir
- 3- Şok ve ısı varlığında patlayabilir
- 2- Şiddetli kimyasal değişim
- 1- Isıtılırsa anstabil
- 0- stabil

NFPA (National Fire Protection Association)-(ABD Ulusal Yangından Korunma Kurumu)'a göre kimyasalların değerlendirilmesi

Risk kodu	Anlamı
R1	Kuru halde iken patlama riski taşır
R2	Sürtünme, şiddetli çarpma, ateş (alev) veya diğer tutuşturucu kaynaklarla patlama riski taşır
R3	Sürtünme, şiddetli çarpma, ateş (alev) veya diğer tutuşturucu kaynaklarla çok yüksek patlama riski taşır
R4	Metallerde çok hassa ve patlayıcı nitelikte bileşikler oluşturur
R5	Isıtma ile patlama riski oluşabilir
R6	Havada veya havasız ortamda patlama riski taşır
R7	Yangına sebep olabilir

Güvenlik kodu	Anlamı
S1	Kilit altında saklayın
S2	Çocukların ulaşamayacağı yerde saklayın
S3	Serin yerde saklayın
S4	Yaşam alanlarından uzak tutun
S5	Kimyasalı , üretici firmanın önerdiği».....sıvısı içinde» saklayın
S5.1	Su içinde aklayın
S5.2	Petrol içinde saklayın
S5.3	Parafin yağı içinde saklayın

Biyolojik Tehlikeler

- Laboratuvarda güvenli çalışma için, laboratuvar personelinin
  - **hepatit virüsleri** ve **HIV** gibi bulaşıcı etkenlerden korunması gerekir.
- Bulaşıcı (infeksiyöz) etkenler;
  - ✓ kazayla **iğne** batması,
  - ✓ infeksiyon yapıcı materyallerin **sıçratılması** veya masa üstü ve döşemeye **bulaştırılması**,
  - ✓ santrifüj kazaları ve
  - ✓ **kontamine** laboratuvar malzemelerinden vücuttaki **kesik yerlere bulaşma** veya bu tür malzemelerle yaralanma yoluyla personele bulaşırlar.

Biyolojik Tehlikeler

- Laboratuvarlarda
  - **kan ve diğer örnekler** (kan, serum, plazma, kan ürünleri, vaginal sekresyonlar, semen, BOS, sinovyal sıvı) **potansiyel infeksiyöz** kabul edilmeli,
  - Bu tür potansiyel **infeksiyöz materyallerin HBV, HIV ve diğer patojenleri taşıyormuş gibi kabul edilerek işleme alınmalıdır.**
- Çok az miktarlarda da olsa **kan ile kontamine her türlü örnek** yukarıda sayılan örnekler gibi işlem görmelidir.

Kimyasal tehlikeler

- Asidik ve bazik çözeltilerle çalışırken
  - koruyucu gözlük takılmalıdır.
- Asitler, kostik materyaller ve kuvvetli oksitleyici maddeler
  - lavabo içinde karıştırılmalıdır.

- Asitler yavaşça suya eklenerek seyreltilmelidir.

Konsantre aside asla su eklenmemelidir.

Bütün reaktif şişeleri etiketlenmelidir

reaktifin adı ve konsantrasyonu

hazırlayanın adı-soyadı

hazırlanış tarihi

son kullanma tarihi

Özel anlamlara gelen renk kodlu etiketler de kullanılabilir
(potansiyel tehlike, saklama sıcaklığı gibi)

Etiketsiz tüm reaktifler uygun önlemler alınarak imha edilmelidir.

Kimyasalların uygun koşullarda saklanması sırasında dikkate alınması gereken özellikler

- Kimyasalların **tehlike sınıfı**
- Diğer kimyasal maddelerle olan etkileşimleri (**kimyasal geçimlilik**)
- Fiziksel özellikleri
  - Parlama noktası
  - Tutuşma derecesi
- Saklama koşulları
  - Havalandırma gereksinimi
- Miktarı
- Ambalaj özelliği (plastik, metal, cam)

Kimyasalların Saklanması

- Göz Yıkama
- Güvenlik Duşları
- Acil Telefonlar
- Yangın Söndürücüler

HemTOKSİK
hemde
ALEVLENEBİLEN'ler

- **Başın üzerinde depolamadan sakının**

Elektrik Tehlikeleri

- Elektrik kabloları ve bağlantılarının olduğu her yerde
  - **elektrik çarpması veya yangın tehlikesi vardır.**
- **Bütün elektrikli cihazlar topraklanmalıdır.**
- Uzatma kabloları kullanılmamalıdır.
- Elektrikli cihazlar ve bağlantıları
  - **ıslak elle** tutulmamalıdır ve
  - üzerine **sıvı dökülmüş cihazlar** kullanılmamalıdır.

Yangın tehlikeleri

- Her laboratuvar çıkacak yangını söndürmek veya kontrol altına almak için
  - gerekli **gereçleri** ve elemanların giyeceği **giysileri** hazır bulundurmalıdır.
- **Güvenlik duşlarının**
  - erişilecek kolay yerde olması çok önemlidir-
- **Tüysüz yangın söndürme battaniyeleri**
  - duvara monte edilmiş dolaplar içinde ve
  - kolay ulaşılabilecek bir pozisyonda olmalıdır-
- Her laboratuvar çalışanı
  - yangın söndürücüleri ve diğer yangın söndürme aletlerini **nasıl kullanacağını bilmelidir.**

Yangın Çeşitleri	Yangın sınıfı	Önerilen söndürücüler
Kolayca yanabilen materyaller; Tahta, elbise,kağıt		Su, kuru kimyasal köpük,yüklü buhar
Çabuk yanabilen sıvı veya gazlar; çözügenler ve yağlar, doğal veya üretilmiş gazlar		Kuru kimyasal, karbon dioksit, yüklü buhar, Halon 1211, yada 1301 köpüğü
Elektrikli aletler		Kuru kimyasal, karbon dioksit, Halon 1211, yada 1301 köpüğü
Magnezyum gibi toz halindeki metal materyallerin yanmasıdır		Yalnızca eğitimini almış kişiler tarafından söndürülmelidir.
Arsenal yangını gibi söndürülemeyen yangın ve bir patlamadır		Yakınındaki materyaller korunarak yangın sönünceye kadar izin verilir

Laboratuvar Genel Kuralları

1. İnfeksiyon potansiyeli olan materyalleri **ağızla pipetlemeyiniz** veya üflemezsiniz.
2. İnfeksiyon potansiyeli olan materyalleri **köpürterek karıştırmayınız**.
3. Hastadan kan alırken maske, ağızlık ve önlük gibi koruyucular kullanınız. Tek kullanımlık steril olmayan lateks eldivenler gerekli korumayı sağlarlar. Kan alırken **her hasta için ayrı eldiven** kullanılmalıdır.
4. Her eldiven değişiminde **ellerinizi yıkayınız**.
5. İnfeksiyon potansiyeli olan kan örneklerinin sıçraması veya saçılması söz konusu ise **yüz koruyucuları** takınız.

Laboratuvar Genel Kuralları

6. Mümkünse enjektör kullanmayınız ve **iğneleri** sert kaplar içine **el değdirmeden atınız**.
7. Kesici aletleri uygun prosedürlere göre dikkatli atınız.
8. Enfeksiyon potansiyeli olan kan örnekleri üzerinde işlem yaparken **koruyucu elbise** giyiniz ve laboratuvardan çıkarken çıkarınız.
9. Kazalardan korunmaya çaba gösteriniz.
10. Laboratuvarda **ellerinizi sık sık yıkayınız**; laboratuvar çalışanları laboratuvarı terk ettiklerinde kesinlikle ellerini yıkamalıdır.
11. Kendi kendinize enfeksiyon bulaştırma riskini azaltmak için **ellerinizi ağızınıza, burnunuza, gözlerinize** ve diğer **mükoz membranlara sürmeme** alışkanlığı edininiz.

Laboratuvar Genel Kuralları

12. Tükürmeyiniz.
13. Kullanımdan sonra **bütün yüzeyleri** ve tekrar kullanılan **aletleri** hastane dezenfektanları ile **dekontamine** ediniz.
14. Uyarı etiketlerini hasta örneklerinde kullanmayınız.
15. Uygun olduğu ölçüde **biyogüvenlik düzey 2** işlemlerini uygulayınız.
16. Santrifüjlemeden önce tüplerin çatlak olup olmadıklarını kontrol ediniz. Santrifüj tüp yuvalarında **yapışıcı** veya **erozyon yapıcı kirliliğin** olmadığından ve yuva diplerindeki lastik contalarda **cam kırıklarının bulunmadığından** emin olunuz.

Laboratuvar Genel Kuralları

17. **Biyotehlike uzaklaştırma tekniklerini** uygulayınız (kırmızı poşetler gibi).
18. Boşaltılmış tüpleri veya **enfeksiyon yapıcı materyalleri** ortalıkta veya **etiketsiz bırakmayınız.**
19. Kırılmış ampülleri veya biyolojik örnek tüplerini uzaklaştırdığınızda döndürücü ve **kuru buz aletlerini** düzenli olarak **temizleyiniz.** Bu temizleme işlemi sırasında lastik eldiven ve ağızlık takınız.
20. Potansiyel bulaşma riski olan tüm laboratuvar çalışanlarına **HBV aşısı yaptırınız.**

Standard Güvenlik Uygulamaları

-YAPILMAMALI-

Standard Güvenlik Uygulamaları

-YAPILMALI-

